

Gál Ferenc Egyetem

Pedagógia Kar

Szarvas

**A család és a környezet szerepe a cigány tanulók
nevelésében és oktatásában**

Készítette:

Mányi Zsolt
tanítószakos hallgató

2024

Tartalomjegyzék

1.Bevezetés.....	2
1.1. Téma választásának indoklása.....	2
1.2. Hipotézisek.....	5
1.3.Kutatási módszerek	5
2. Elméleti háttér	6
2.1 Kapcsolódó alapfogalmak	6
2.2. Szülő és gyermek kapcsolata pszichológiai szempontból.	7
2.3. Szülő és gyermek kapcsolatát befolyásoló tényezők a cigány családoknál .	9
2.3.1. Hagyományok és szokások.....	10
2.3.2. Szegénység	12
2.3.3. Kommunikáció	13
3. Kutatás	14
3.1. Kutatás célja	14
3.2. A kutatás módszere	15
3.2.1. A kutatás mintája	15
3.3. Eredmények értékelése.....	15
3.3.1. Első hipotézis vizsgálata.....	15
3.3.2. Interjú olyan nem cigány szülőkkel, akik cigány származású gyerekeket fogadtak örökbe.....	20
3.3.3. Második hipotézis vizsgálata.....	22
3.3.4. Harmadik hipotézis vizsgálata.....	27
3.4. Interjú Dr. Orsós Zsuzsannával	32
3.5."Szülő, Gyermek, Pedagógus: Egy Csapat"	33
3.6. Interjú nevelőotthonban nevelkedett diákokkal	35
4. Összefoglalás.....	37
Irodalomjegyzék.....	41
NYILATKOZAT	44

„Ne várj, míg elvonul a vihar,
tanulj meg táncolni az esőben”.

(ismeretlen szerző)

1.Bevezetés

1.1. Téma választásának indoklása

A tanulás a gimnáziumi éveim alatt vált az érdeklődési köröm középpontjává és hiszem, hogy „minden gyermeknek joga van egy igazságos és minőségi oktatáshoz (CXC. törvény, 2011).” Megértem és átérzem, hogy mekkora kihívásokkal jár a tanulás, különösen, ha valaki olyan közegből származik, ahol a tanulás értéke nem mindenki számára magától értetődő. Roma származásúként én is megtapasztaltam, milyen nehézségek és előítéletek sújtják a közösségünk tagjait. Amikor elkezdtem az iskolát, nemcsak az új tananyaggal kellett megbirkóznom, hanem a társadalom vélt vagy valós elvárásaival, valamint azokkal a negatív előítéletekkel is, amik sokunk életét meghatározzák. Sokszor tapasztaltam, hogy az emberek nem várják el tőlünk, hogy sikeresek legyünk vagy kitartsunk a tanulás mellett.

Mindezért rendkívül fontosnak tartom, hogy tanítóként segítsek a cigány származású diákoknak felfedezni a tanulás örömét és értékét. Szeretném, hogy lássák: a tudás olyan kapu, amely új lehetőségeket nyit meg számukra. Ha felismerjük, hogy a tanulás hogyan járul hozzá a saját fejlődésünkhöz, és hogyan teszi lehetővé számunkra, hogy megvalósítsuk céljainkat, az hatalmas motivációt adhat.

Ugyanakkor nem csak a tanulók számára fontos ez a felismerés, hanem a szüleik számára is. Gyakran a szülők is elbizonytalanodnak, hogy érdemes-e egyáltalán erőfeszítéseket tenni a tanulás érdekében, különösen, ha azt látják, hogy a gyerekek

nehezen boldogulnak. Saját tapasztalatomból tudom, hogy sok szülő úgy gondolja, a tanulás "nem nekünk való" vagy "úgysem lesz belőle semmi." Azt akarom, hogy lássák: a tanulás lehetőség, amely nem csak tudást ad, hanem egy olyan belső erőt is, amely átalakítja a gyerekek életét.

A tanítás során arra fogok törekedni, hogy minden tanuló – cigány és nem cigány egyaránt érezze, hogy értékes tagja a közösségnek. Támogatni akarom őket, hogy felfedezzék saját erősségeiket, és megértsék, hogy mindegyikük különleges. Szeretném, hogy higgyenek abban, hogy a tanulás nem valami távoli és idegen dolog, hanem olyan eszköz, amely az ő életükben is helyet kaphat és őket szolgálhatja.

Úgy hiszem, hogy ahhoz, hogy valódi változásokat érzünk el, egyaránt kell a tanulókra és a szüleikre is hatnunk. Talán a legnagyobb feladat a szülők és a közösségek meggyőzése arról, hogy a tanulás befektetés, amely idővel kamatozik, és amely megteremtheti a szebb jövő alapjait.

Ha kitartással, türelemmel és őszinte szándékkal vezetem majd a diákokat, hiszem, hogy sikerülni fog inspirálni őket, hogy a tanulásra ne csak kötelezettséggént, hanem lehetőséggént is tekintsenek.

Mindazonáltal tisztában vagyok azzal, hogy az iskolakezdés minden család számára kihívásokat hordozhat, különös tekintettel a hátrányos helyzetűekre, akik esetében ezek a nehézségek fokozottan jelentkezhetnek. A cigány tanulók többsége hátrányos helyzetű. Központi Statisztikai Hivatal (KSH) adatai alapján Jász-Nagykun-Szolnok vármegyében, ahol magam is élek, a lakosság 14,61%-a hátrányos vagy halmozottan hátrányos helyzetű (KSH, 2020).

A falvakban és a kis létszámú településeken élő cigány családok esetében a mindennapi megélhetési gondok miatt gyakran háttérbe szorul a gyermekek oktatása. Több helyen működnek Tanodák, amelyek ezen problémák megoldására törekszenek. Az egyik Tanoda szakmai vezetője szerint azonban viszonylag kevés gyerek veszi igénybe ezeket a lehetőségeket, mivel az iskolai óraszámok magasak,

és a diákok délutánra gyakran kimerültek, de örömmel mesélte, hogy vannak olyan diákok, akik a nehézség ellenére is végig csinálták és Tanoda segítségével érettségit szereztek.

A cigány tanulók esetében különösen fontosnak tartom feltárni, hogy milyen tényezők befolyásolják az iskolai teljesítményüket és társadalmi integrációjukat, valamint, hogy hogyan lehetne ezeket a tényezőket hatékonyan kezelni.

A család és a környezet szerepe kiemelkedő fontosságú ebben a folyamatban, mivel a családi támogatás és a pozitív környezet jelentősen befolyásolhatja a gyermek iskolai teljesítményét és fejlődését. A tehetség felismerése és támogatása minden gyermek esetében fontos, de különösen nagy jelentőséggel bír a cigány közösségekben. A szülők szerepe kulcsfontosságú, hiszen ők képesek a gyermek tudását felismerni és abban megerősíteni, hogy értéként tekintsen rá, hogy a tudást, amit egyszer megszerez, az övé marad és nem veheti el senki. Ezért szeretném alaposan megvizsgálni ezt a témát és azt, hogy hogyan lehetne a szülőket aktívabb és hatékonyabb módon bevonni a cigány diákok oktatásába. Egyetlen fiúgyermekként a szüleim mindig odafigyeltek a tanulásom eredményességére, míg a lánytestvéreim esetében nem várták el a jobb eredményeket. Nagypám mindig azt mondta, hogy *„Te fogod eltartani a családot, ezért tanulnod kell, mert a feleséged majd nem dolgozhat, nagyanyád se dolgozik.”* – Mai ésszel persze tudom már, hogy a tradíciók miatt mondta ezt nagypám. Elengedtem azt a tradíciót, hogy férfi tartsa el egyedül a feleségét és gyerekeit. A mai társadalomhoz igazodva, muszáj a cigányságnak is változtatni, hogy könnyebben betudjon asszimilálódni, illetve gyerekeinknek ne kelljen azt látnia, hogy az anya csak a háztartásbeli munkákra alkalmas, ezáltal is tudjuk őket motiválni a tovább tanulásra.

A kutatásom célja tehát az, hogy új megértést nyújtson arról, hogy hogyan lehetne jobban támogatni és integrálni a cigány tanulókat az oktatási rendszerbe, és hogy hogyan lehetne hatékonyabb kapcsolatot kialakítani a szülők és az iskolák között a tanulók sikerének elősegítése érdekében. Szeretném, ha a cigány szülők eljutnának arra a pontra, hogy a családalapítás a nőknél a háztartási munkák elvégzése mellett lehet tanulni és tisztességesen dolgozni. Egyre több azon diplomások száma, akik

cigány nemzetiségűek, akik elérték céljukat, azt hogy a támogató és befogadó iskolai légkör, a szülők segítése, a gyerekekkel való közös tanulás és támogató családi környezet hatására egyre több fiatal érzi majd fontosnak a továbbtanulást.

1.2. Hipotézisek

1. A cigány tanulók iskolai teljesítménye jelentősen javul, ha a szülők aktívan részt vesznek gyermekeik oktatásában és támogatják őket otthoni tanulásuk során.
2. A cigány tanulók iskolai integrációja és közösségi beilleszkedése sikeresebb, ha a helyi közösség és iskolai környezet támogató és befogadó légkört biztosít számukra.
3. A cigány tanulók tanulási eredményei javulnak, ha az oktatási intézmények elismerik és integrálják a cigány kulturális identitást és értékeket a tantervbe és ehhez illeszkedő oktatási módszereket alkalmaznak.

1.3. Kutatási módszerek

Kérdőív: Két különböző kérdőív készült, az egyik pedagógusoknak a másik szülőknek. A kérdőív digitálisformába és papíron is kitölthető.

Interjú: Cigány származású szülőkkel, akiknek a gyermekei felsőoktatási intézményben tanultak vagy tanulnak tovább.

Tanulmányi eredmények áttekintése az e-naplóban.

2. Elméleti háttér

Fontosnak tartom az alábbi fogalmak rövid ismertetését, hiszen ezek olyan alapvető elemei az oktatással, neveléssel és családi környezettel kapcsolatos gondolkodásunknak, amelyek nélkülözhetetlenek a téma mélyebb megértéséhez. E fogalmak tisztázása segít abban, hogy világosabb képet kapjunk arról, hogy milyen alapelvekre és célokra épül a tanulás és a nevelés folyamata, valamint hogyan járul hozzá a család a gyermekek egészséges fejlődéséhez és társadalmi beilleszkedéséhez. Az alábbiakban tehát ezek az alapfogalmak kerülnek bemutatásra, lehetőséget adva arra, hogy átfogóbb képet kapjunk a témáról, amely e dolgozat szempontjából is központi szerepet tölt be.

2.1 Kapcsolódó alapfogalmak

Dr. Prohászka Lajos a Pázmány Péter Tudományegyetem pedagógia ny. r. volt tanára „Az oktatás elmélete” könyvében az alábbiak szerint határozta meg az **oktatás fogalmát**: „A tanulás a tanuló olyan aktív és produktív tevékenysége, amely a társadalmi műveltség, azaz az elméleti és gyakorlati ismeretek, jártasságok és készségek elsajátítása, képességek kialakítása, érzelmi és akarat tulajdonságok fejlődése, a magatartás alakulása révén járul hozzá a személyiség fejlődéséhez.” (Prohászka, 1937)

A **nevelés** olyan folyamat, amelynek során az egyén személyisége tudatosan formálódik, fejlődik, az adott társadalom értékrendszere és normái mentén. Ez a folyamat magában foglalja a képességek, készségek és ismeretek elsajátítását, amely lehetővé teszi, hogy az egyén sikeresen alkalmazkodjon a társadalmi környezetéhez. A nevelés célja tehát nemcsak az, hogy az egyént a közösség által elfogadott normák szerint vezesse, hanem az is, hogy ösztönözze az egyén fejlődését és kibontakozását saját képességei és érdeklődési köre mentén (Zrinszky, 1996).

A **család** olyan társadalmi alapegység, amelyet a rokonsági kötelékek, a közös háztartás és a tagok közötti érzelmi, anyagi támogatás és gondoskodás jellemez. A család szerepe kiemelkedő a társadalmi szocializáció folyamatában, hiszen ez az

elsődleges közeg, amelyben az egyén elsajátítja az értékeket, normákat és viselkedésmintákat (Somlai, 2007).

A **környezet** az az összetett rendszer, amely magában foglalja az emberi és természeti tényezők olyan összességét, amely hatással van az élő szervezetekre, különösen az emberi életre, egészségre és társadalmi viszonyokra. Ez a rendszer magába foglalja a fizikai, kémiai és biológiai komponenseket, amelyek dinamikusan kölcsönhatásban állnak egymással és az emberrel (Tamás, 2003).

2.2. Szülő és gyermek kapcsolata pszichológiai szempontból.

A szülő és gyermek közötti kapcsolat központi szerepet játszik a gyermek fejlődésében. A gyermek hároméves korától kezdődően, egészen serdülőkoráig tartó időszakban számos pszichológiai folyamat zajlik le, amelyek meghatározóak a személyiségfejlődés és a társas kapcsolatok kialakulása szempontjából. Ezen időszakot több fejlődési fázisra lehet bontani, amelyek mind különböző kihívásokat és feladatokat jelentenek a szülő és a gyermek számára.

A kisiskolás időszakban a gyermek autonómiára törekszik, és fokozatosan növekvő függetlenséget szeretne elérni. Erik Erikson szerint autonómia kontra szégyen és kétely szakasza ekkor a legaktívabb. A gyermek megtanulja kezelni saját testét és környezetét, miközben a szülő szerepe a biztonság megteremtése és az önállóság támogatása. Ha a szülők túlzottan kontrollálják a gyermek viselkedését, vagy nem biztosítanak megfelelő támogatást, a gyermek szégyenérzettel és önbizalomhiánnyal küzdhet (Margitics, 2011).

A szülő-gyermek kapcsolat egyik kulcsa ebben a korban a szülői következetesség és türelem. A határok kijelölése, ugyanakkor a kíváncsiság támogatása, hozzájárul a gyermek önálló döntéshozatali képességének fejlődéséhez. A túlzottan engedékeny vagy éppen ellenkezőleg, túl szigorú szülői magatartás negatívan befolyásolhatja a gyermek önbizalmát és fejlődő identitását (Erik H, 2002).

Az iskoláskor elejére a gyermek kognitív és szociális fejlődése felgyorsul. A szülők és az iskolai környezet közötti interakció kulcsfontosságú, mivel a gyermek most már nemcsak a családi kötelékekre támaszkodik, hanem új társadalmi kapcsolatokat is kialakít. Jean Piaget elmélete szerint ebben az életkorban a gyermek a konkrét műveletek szakaszába lép, ahol már képes logikus gondolkodásra, de még mindig a közvetlen tapasztalatok dominálnak (Minyin,2010).

A szülő feladata itt az, hogy támogassa a gyermek tanulási folyamatát, és segítse a kudarcok feldolgozásában. Az elismerés és a támogatás nagy szerepet játszik az önértékelés kialakulásában. A sikeres iskolai élmények és a szülői elismerés hozzájárulnak ahhoz, hogy a gyermek kompetensnek érezze magát. Az alacsony szülői támogatás vagy elvárások viszont alacsony önbizalomhoz és teljesítmény szorongáshoz vezethetnek.

A serdülőkor kezdetén a gyermek életében jelentős testi, érzelmi és pszichológiai változások következnek be. Az identitáskeresés, az önállóság iránti igény, valamint a társas kapcsolatok fontossága mind erősödnek ebben az időszakban. Erikson identitás kontra szerepkonfúzió szakasza különösen releváns, mivel a serdülő igyekszik megtalálni saját helyét a világban, és kialakítani egy koherens önképet (Minyin,2010).

A szülői szerep itt jelentősen átalakul. Míg a korábbi életszakaszokban a szülő közvetlenebb befolyással volt a gyermek mindennapjaira, a serdülők nagyobb autonómiát igényelnek, és jobban támaszkodnak kortársaikra. A túlzott szülői kontroll ebben a korban ellenállást vált ki, míg a teljes elengedés identitásválságot vagy bizonytalanságot eredményezhet. A bizalmon alapuló kapcsolat és a kommunikációs csatornák fenntartása a serdülőkori kapcsolatok alapja.

A szülői stílusok nagyban befolyásolják a gyermek fejlődését mindhárom életszakaszban. Diana Baumrind (1960) klasszikus elmélete alapján négy szülői stílust különböztetünk meg: autoritatív (demokratikus), autoriter (szigorú), engedékeny és elhanyagoló. Az autoritatív szülői stílus, amely egyensúlyt tart a

határok kijelölése és a gyermek autonómiájának támogatása között, általában pozitív kimenetekkel jár. Az autoriter szülők túlkontrollálják a gyermekeket, ami gyakran engedelmességhez vezet, de gátolja a kreativitást és önállóságot. Az engedékeny szülők nem állítanak világos határokat, ami problémákat okozhat az önkontroll terén, míg az elhanyagoló szülői stílus érzelmi hiányt és kötődési problémákat eredményezhet.

A kötődés elmélete, melyet John Bowlby (1969) dolgozott ki, kiemeli a szülő-gyermek kapcsolat érzelmi alapjait. Az erős kötődési kapcsolat biztonságot nyújt a gyermek számára, és alapot teremt az egészséges társas kapcsolatokhoz. A szoros, biztonságos kötődés különösen fontos a korai években, de a gyermekek fejlődése során is jelentős marad. A biztonságos kötődés mellett a gyermek nagyobb eséllyel lesz képes sikeresen navigálni a szociális és érzelmi kihívások között.

A szülő és gyermek közötti kapcsolat 3 és 14 éves kor között a gyermek egész életére hatással van. Ez az időszak a pszichológiai fejlődés szempontjából kulcsfontosságú, mivel ekkor alapozódik meg az önállóság, az önbizalom, az érzelmi stabilitás és a társas készségek. A szülőknek nemcsak következetes iránymutatást kell nyújtaniuk, hanem érzékenyen kell reagálniuk a gyermekek igényeire is, különösen a változó fejlődési szakaszokban. A megfelelő szülői támogatás hozzájárul a harmonikus és kiegyensúlyozott személyiség kialakulásához, míg a nem megfelelő kapcsolat hosszú távú negatív hatásokkal járhat a gyermek életére (Danis&Tóth,2024).

2.3. Szülő és gyermek kapcsolatát befolyásoló tényezők a cigány családoknál

A cigány hagyományok és szokások mélyen gyökereznek a közösség mindennapi életében, és jelentős szerepet játszanak a családi struktúrákban, elvárásokban, valamint a közösségi normák kialakításában. A roma közösségekben a család

központi szerepe vitathatatlan: az összetartozás, a kölcsönös támogatás és a család iránti lojalitás kiemelkedő értékek. Ezek a hagyományok erősen befolyásolják a gyermeknevelést, és meghatározzák, hogy milyen szerepeket töltenek be a családtagok.

A tradicionális cigány családokban gyakran tapasztalható, hogy a gyermekek számára a közösséghez és a családhoz való kötődés az egyik legfontosabb tényező, ami olykor konfliktust jelenthet a hivatalos oktatási rendszer követelményeivel szemben. A közösségi normák gyakran megkövetelik, hogy a családtagoknak részt kell venniük a mindennapi családi teendőkben és a közösség életében, ami nem mindig egyeztethető össze a rendszeres iskolába járással (Durts, 2005).

A korai házasságkötés és családalapítás szintén mélyen gyökerezik a cigány hagyományokban, ami különösen a lányok esetében nagy kihívást jelent az iskolai tanulmányok folytatásában. A lányokat gyakran hamarabb arra ösztönzik, hogy családanyává váljanak, míg a fiúknak több lehetőségük van tanulmányaik folytatására, bár náluk is elsődleges marad a család támogatása és a közösség iránti elköteleződés.

Mindezek az elemek együttesen alakítják a cigány közösségek életét, és bár a hagyományok jelentős értéket képviselnek, gyakran kihívást jelentenek a modern oktatási és társadalmi elvárásokkal szemben. A hagyományok tisztelete és az oktatás közötti egyensúly megtalálása fontos kérdés a cigány közösségek jövője szempontjából (Farkas, 2002).

2.3.1. Hagyományok és szokások

Hagyományaink és szokásaink erősen jelen vannak a társadalmi életünkben, melyek évszázadokon keresztül formálódtak és máig meghatározóak a mindennapjainkban. A kultúránk központi elemei közé tartozik a család, a közösségi normák tisztelete, valamint az erős érzelmi és gyakorlati kötelékek fenntartása, amelyek az egyén és a közösség életét irányítják. A családi értékek különösen kiemelkedő szerepet töltenek be, és az irántuk való lojalitás minden mást felülír. A család a cigány

emberek számára a legfontosabb társadalmi egység, ahol az idősebbeknek járó tisztelet és tekintély alapvető fontosságú. A döntések gyakran kollektív módon, a családi hierarchia figyelembevételével születnek meg, a gyermekek nevelésében pedig a közösség és a család meghatározó szerepet játszik.

A cigány kultúrában a gyermekeket hagyományosan szorosan kötődő közösség neveli, ahol mindenki fontos szerepet játszik a fiatalok fejlődésében. A gyermekek különleges helyet foglalnak el a cigány családokban, és a hagyományos értékek szerint a közösség iránti felelősségtudat már korán kialakul bennük. A cigány közösségekben a korai házasságkötés is elterjedt szokás, ami gyakran befolyásolja a lányok oktatási lehetőségeit, hiszen ők fiatal korban már családi és háztartási szerepeket kezdenek betölteni (Fejes, 2005).

A cigány közösségekben számos szertartás és szokás él, amelyek gyakran kapcsolódnak a születéshez, gyermekgondozáshoz és a családi élet egyéb eseményeihez. A régebbi időkben sok cigány nő otthon szült, és a csecsemőket gyorsan megkeresztelték a különféle babonák elkerülése érdekében. A babonás hiedelmek és védelmi rítusok, mint például az olló vagy kés elhelyezése a csecsemő párnája alá, a gonosz szellemek és az ördög elleni védelem részei voltak. A gyermekek közel édesanyjukhoz nőttek fel, gyakran 3-4 éves korukig is szoptatták őket, hogy biztonságban érezzék magukat és érezzék az anya szívverését (Karsai, 1995).

Ahogy a gyermekek nőnek, a fiataloknak megvannak a maguk szerepei és kötelességei. Körülbelül 12-14 éves koruktól kezdve a fiúk és lányok különböző szerepeket töltenek be a családon belül és a közösségben. A fiúk aktívan részt vesznek a családi döntéshozatalban, míg a lányok egyre inkább a háztartási feladatokra koncentrálnak. A lányokat fiatal korukban már felkészítik a házasságra, és nagy hangsúly kerül a megjelenésükre és szépségükre. A párválasztás gyakran nem a fiatalok döntése, hanem a szülők közötti megegyezés eredménye, ahol a család társadalmi és gazdasági érdekei is fontos szerepet játszanak (Kertesi & Kézdi, 2010).

A cigány közösségekben a vendéglátás különösen fontos szerepet tölt be. A vendégszeretet szinte szent kötelezettség, a vendéget mindig megkínálják étellel és itallal, és sértésnek számít, ha valaki visszautasítja a kínálást. Az étkezés hagyományosan közösségi esemény, ahol egy nagy fazék ételből mindenki részesül. A fő étkezés általában a délutáni órákban történik, és húsos ételek dominálnak a menüben, amelyek több napra is elegendőek lehetnek a család számára.

A cigány közösségek hiedelmei és vallási meggyőződéseik sokszínűek. A cigányok keresztények, azonban kultúrájukban számos pogány szokás és babona is fennmaradt. Ezek közé tartozik a szellemek és tündérek iránti hit, valamint a túlvilágba vetett erős meggyőződés. A halottak tisztelete különösen fontos, hiszen a temetést követően még hat hétig terítenek nekik, és személyes tárgyaikat is elhelyezik a sírban, hogy a túlvilágon is használhassák őket (Karsai, 1995).

A cigányok kulturális életében a zene és a tánc központi szerepet játszik. A cigányzene sokszínűsége és érzelmi kifejezőereje világszerte ismert, és a cigány közösségekben az ünnepek és szertartások elengedhetetlen része. A férfiak és nők tánca különbözik, míg a férfiak erőteljes, csapásos táncokat járnak, addig a nők finomabb, kecses mozdulatokkal táncolnak. A tűz is szimbolikus szerepet tölt be, amely nemcsak a közösségi összetartozás jelképe, hanem az ünneplések és szertartások során is központi elemmé válik.

2.3.2. Szegénység

A szegénység sajnos gyakori probléma a cigány családok körében, és jelentős akadályt jelent az oktatásban való sikeres részvétel szempontjából.

A szegénység miatt a családoknak gyakran nincs lehetőségük megfelelő oktatási anyagokat, iskolai felszereléseket vagy extra tanórán kívüli tevékenységeket biztosítani gyermekeik számára. Emellett a szegénység gyakran azzal jár, hogy a gyermekeknek már fiatal korban munkát kell vállalniuk (fiúknak), hogy

hozzájáruljanak a család megélhetéséhez, ami hátrányosan befolyásolja az iskolai teljesítményüket.

A szegénység okozta stressz és bizonytalanság szintén negatív hatással van a gyermekek tanulási képességeire és érzelmi jólétére. A rossz lakás körülmények, az alultápláltság és a korlátozott hozzáférés az egészségügyi szolgáltatásokhoz mind hozzájárulnak a cigány gyermekek hátrányos helyzetéhez az oktatás terén.

2.3.3. Kommunikáció

Mielőbb részletezném a kommunikáció szerepét a cigány családoknál, előtte idézném Buda Béla gondolatát, hogy ő hogyan is határozta meg a kommunikáció fogalmát. *"A **kommunikáció** az az emberi tevékenység, amely lehetővé teszi az információk átvitelét, megértését és feldolgozását két vagy több fél között. Ez a folyamat magában foglalja a közös jelentés létrehozását és megosztását a verbális és nonverbális jeleken keresztül"* (Buda, 1994).

A családon belüli kommunikáció minősége és gyakorisága szintén meghatározó tényező a gyermekek iskolai sikeressége szempontjából. A cigány családokban a szülők gyakran nem rendelkeznek azokkal az alapvető ismeretekkel és tudással, amelyek szükségesek lennének a gyermekeik tanulmányainak hatékony támogatásához.

Az őszinte és támogató családi beszélgetések, valamint a szülők aktív bevonása az iskolai életbe hozzájárulhat a gyermekek motivációjához és jobb iskolai teljesítményéhez.

A kommunikációs nehézségek közé tartozik az iskolával való kapcsolatfelvétel hiánya vagy korlátozottsága. Gyakran előfordul, hogy a szülők nem értik az iskolai követelményeket, vagy nem érzik magukat képesnek arra, hogy segítsenek gyermekeiknek a házi feladatokban. Az iskolában a pedagógusok és a szülők közötti rendszeres kommunikáció és együttműködés azonban jelentősen javíthatja a gyermekek tanulmányi eredményeit.

3. Kutatás

3.1. Kutatás célja

Kutatásom célja, hogy feltárjam a család és a környezet szerepét a cigány tanulók oktatásában és nevelésében, különös tekintettel arra, hogy miként befolyásolják ezek a tényezők a tanulási motivációt és az iskolai teljesítményt. Azért választottam ezt a témát, mert saját tapasztalataim alapján úgy vélem, hogy a családi háttér és a közösségi környezet jelentős hatással van a tanulók jövőbeli lehetőségeire, különösen hátrányos helyzetű közösségekben.

A kutatásom különbözik a korábbi hasonló vizsgálatoktól, mivel nem csupán statisztikai adatokat gyűjtök, hanem a résztvevők személyes tapasztalataira, véleményeire és érzelmi világára is fókuszálok. Ezzel az elemzéssel igyekszem érzelmi hatást gyakorolni az olvasóra, hogy jobban megértse a cigány közösség helyzetét az oktatás területén.

Ezek alapján három hipotézist állítottam fel:

1. Feltételezem, hogy a cigány tanulók iskolai teljesítménye jelentősen javul, ha a szülők aktívan részt vesznek gyermekeik oktatásában és támogatják őket otthoni tanulásuk során.
2. Feltételezem, hogy a cigány tanulók iskolai integrációja és közösségi beilleszkedése sikeresebb, ha a helyi közösség és iskolai környezet támogató és befogadó légkört biztosít számukra.
3. Feltételezem, hogy a cigány tanulók tanulási eredményei javulnak, ha az oktatási intézmények elismerik és integrálják a cigány kulturális identitást és értékeket a tantervbe és ehhez illeszkedő oktatási módszereket alkalmaznak.

3.2. A kutatás módszere

Kutatásom során kérdőíves kutatást, interjút és tanulmányi eredmények vizsgálatát alkalmaztam.

A kérdőívet úgy építettem fel, hogy az objektív adatok mellett lehetőséget nyújtson szubjektív vélemények és érzelmi reakciók gyűjtésére is. A kérdőív többek között a szülők iskolázottságát, a családi támogatás mértékét, és a környezet tanulásra gyakorolt hatását vizsgálta.

A kutatás időszaka 2024 júniusban kezdődött és azóta is folyamatban van. A kérdőíves adatgyűjtés online történt Google Űrlapok segítségével, illetve papír alapon is kiosztásra kerültek a hátrányos térségekben, ahol az IKT nem volt megoldható. A válaszadók között olyan szülők és pedagógusok szerepeltek, akik cigány tanulókkal foglalkoznak, valamint maguk a tanulók is. A résztvevők többsége közösségi média platformokon keresztül kerültek bevonásra.

3.2.1. A kutatás mintája

A pedagógus kérdőívet 256 fő töltötte ki, a szülői kérdőívet 144 fő.

Továbbá interjú készült 197 fővel, köztük általános iskolás diákokkal, örökbefogadást vállaló szülőkkel, nevelőotthonból gyerekeket nevelő szülőkkel, olyan cigány származású emberekkel, akik felsőoktatásban végzettséget szereztek, illetve olyan szülőkkel, akiknek romaszármazású gyermekeik diplomát szereztek.

3.3. Eredmények értékelése

3.3.1. Első hipotézis vizsgálata

1. hipotézis: *A cigány tanulók iskolai teljesítménye jelentősen javul, ha a szülők aktívan részt vesznek gyermekeik oktatásában és támogatják őket otthoni tanulásuk során.*

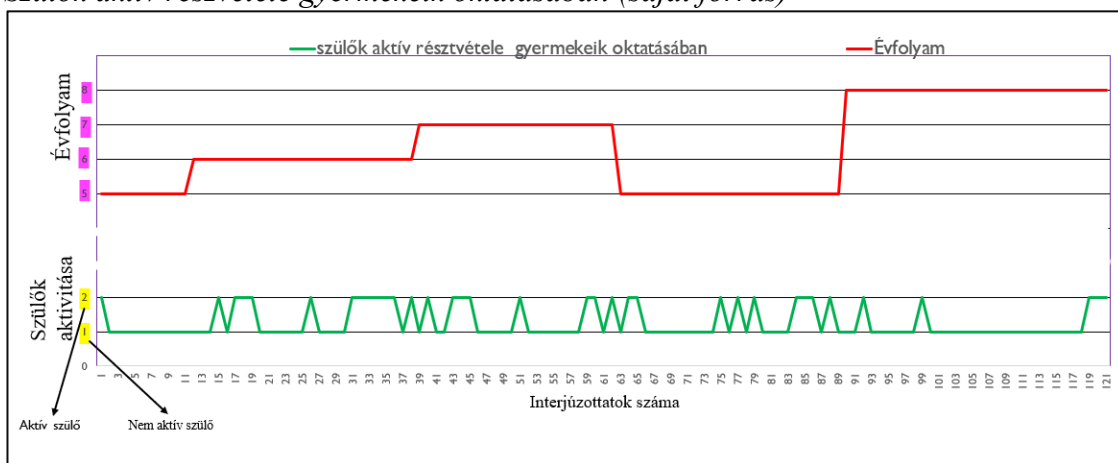
144 szülő töltötte ki a kérdőívet, és az eredmények elég elgondolkodtatóak lettek.

Kiderült, hogy a szülők több mint 81%-a nem tud segíteni gyermekeinek a házi feladatok elkészítésében. Ennek oka leginkább az alacsony iskolázottságukban keresendő, egyszerűen nem értik a feladatokat.

Ez számomra szívszorító, mert ezek a gyerekek alapvetően már úgy indulnak az életben, hogy otthonról nem kapják meg azt a támogatást, amire szükségük lenne a tanuláshoz. Jelenlegi munkahelyemen MMSZ Tiszabői általános iskolában 121 fő felső tagozaton tanuló diákot interjúvoltam meg, azokkal a gyerekekkel beszélgettem, akiknek a szülei kitöltötték a szülői kérdőívet. Hasonló kérdéseket kérdeztem a tanulóktól és a szülőktől, de nagyon eltérő válaszokat kaptam. Ennek az lehet az oka, hogy a szülők szégyellték előttem a negatív hatással járó válaszokat, így nem vállalták őszinteséget, míg a diákok őszinte és kielégítő válaszokat adtak.

1. ábra:

Szülők aktív részvétele gyermekeik oktatásában (saját forrás)

Az 1. ábra jól mutatja, hogy 121 főből, csak 27 fő válaszolt igennel arra, hogy az ő szülei aktívak a tanuláskuk folyamatában, tehát ezek a szülők tudnak segíteni gyermekük házi feladatában, és osztályzataikat is rendszeresen nyomon követik.

Ezek után elkezdett foglalkoztatni a gondolat, hogy vajon milyen eredményeket érhetnek el azok a diákok, pontosabban a 27 tanuló, akik mögött valódi szülői

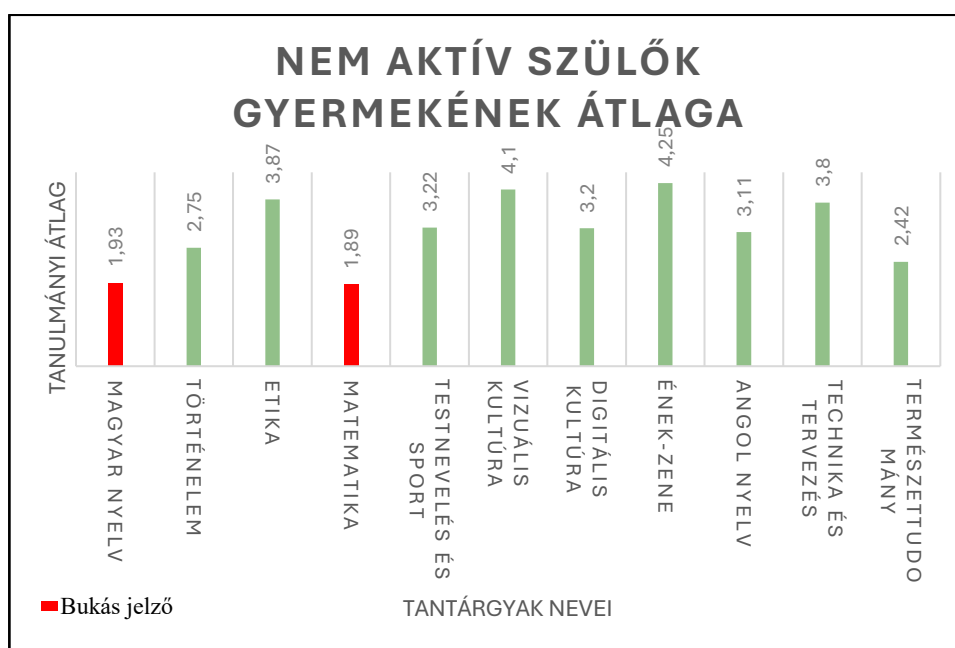
támogatás áll. Érdekelt, hogy hogyan alakul a tanulmányi átlaguk, és igazolódik-e az első hipotézisem, valóban a szülői segítség az egyik kulcsa a sikeres iskolai előmenetelnek?

Nagyon kíváncsi voltam, hogy az adatok igazolják-e ezt a feltételezést, vagy esetleg más tényezők is szerepet játszanak. Iskola vezetéstől engedélyt kértem a 121 fő tanuló tanulmányi átlagának megtekintésére és összehasonlítására, 27 fő diákból 25 fő négyes szint fölötti átlaggal rendelkezik a másik 2 fő közepes átlaggal. Ezeknél a tanulóknál magatartási probléma nem jellemző.

Azoknál a tanulóknál, akiknél nem volt tapasztalható a szülői támogatás, annál a 94 főnél, ott több mint a 77 %-a bukásra állt valamilyen tantárgyból, illetve magatartási problémákról számoltak be osztályfőnökeik.

2. ábra:

Nem aktív szülők gyermekének tanulmányi átlaga (saját forrás)

A 2. ábrán T.L. tanulmányi eredményei láthatóak. Jól rávilágítanak arra, hogy a szülői támogatás kulcsfontosságú a gyermekek iskolai teljesítményében. A nem aktív szülők gyermekeinek eredményei alapján megfigyelhető, hogy azok a

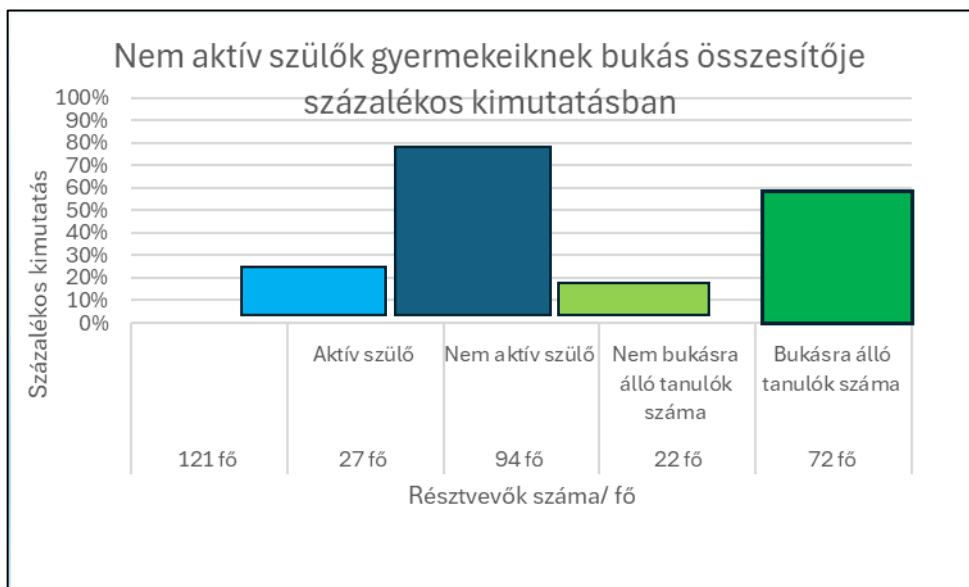
tanulók, akik mögött nincs támogató családi háttér, jelentős nehézségekkel küzdenek az iskolai tantárgyak terén.

Különösen figyelemre méltó, hogy a magyar nyelv (1,93) és a matematika (1,89) tárgyakban több diák bukásra áll. Ez arra utalhat, hogy ezek a tantárgyak fokozott szülői figyelmet és otthoni gyakorlást igényelnének, amit a szülők inaktivitása miatt valószínű nem kapnak meg. A magyar nyelv és a matematika alapvető fontosságúak a további tanulmányokhoz, így ezen területeken való lemaradás hosszú távon is negatív következményekkel járhat László és a tanulók számára.

A 3. ábrán láthatjuk összesítve, hogy a nem érdeklődő szülők gyermekeinek 60%-a bukásra áll, valamilyen tantárgyból.

3. ábra:

Bukás összesítő százalékos kimutatásban (saját forrás)

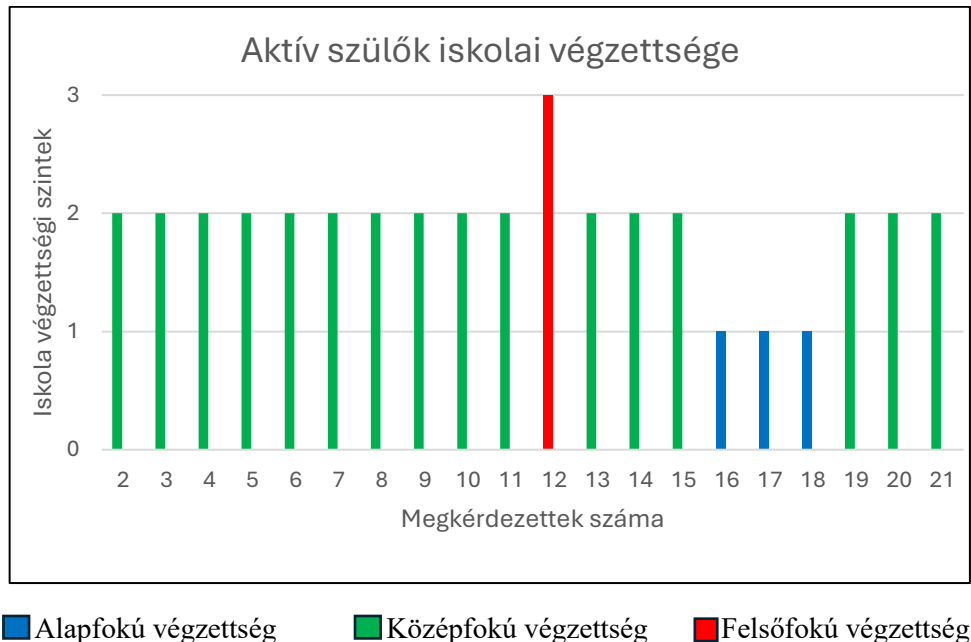
Az eredményeket látván (3.ábra), innovációs tervet dolgoztam ki, amiben nagy segítségemre volt az iskola igazgatóhelyettese, aki egyben a mentorom. Behívtuk azokat a szülőket, akik nem mutattak érdeklődést gyermekeik tanulása iránt. A 94 fő szülőből, mindössze 32 fő jött el. A szülőket első körben megvendégeltük, ezzel jelezve, hogy segítő szándékkal hívtuk őket össze. A szülők nem csodálkoztak

azon, hogy a gyerekeik bukásra állnak és magatartási problémájuk van. Több megjelent közölte, hogy „*Tanár bácsi én se voltam jó tanuló, akkor ő mitől legyen okos? Örülök, ha kijárja a nyolcat!*”. A kollégám és én is elkezdünk mondani az ellenkezőjét, arra gondolva, hogy a szülők többségét rá lehet „beszélni” arra, hogy a tanulás fontos és értékes, hogy már teljesen máskorszakot élünk, mint amikor ők jártak iskolába. Az összejövetelet látván láttuk, hogy a szülők és a pedagógusok kapcsolatának megerősítése nagyon fontos, így nagyobb rendezvényeket szerveztünk, amelyre több szülőt sikerült bevonni, de erről a 34. oldalon bővebben beszámolók.

Első hipotézisem bizonyítása érdekében, egy újabb vizsgálatot végeztem. Azon gondolkodtam, hogy azok a szülők, akik gyermekeiket támogatják és érdeklődnek irántuk az miért érdeklődik? Mi lehet a különbség a két típusú szülők között? Hosszas kutatás, beszélgetés, felmérések alapján sikerült megfejtetni a különbséget.

4. ábra:

Aktív szülők iskolai végzettsége (saját forrás)

A 4. ábrán jól látható, hogy 27 fő aktív szülők közül csak 21 főtől sikerült jogosultságot kérni. Az eredmények alapján azt feltételezem, hogy azok a szülők, akik magasabb iskolai végzettséget szereznek tanulásuk során, ők jobban érdekeltébbé válnak gyermekük tanulása során. Tehát ezek a szülők valószínűleg felismerték a tanulásértékét, és próbálják gyermekeik felé ezt közvetíteni. Leendő tanítóként főfeladatom közé fog tartozni az, hogy diákjaimat arra motiváljam, hogy minél magasabb iskolai végzettséget szerezzenek. Ezzel támogatva jövő képüket, hogy nagyobb esélyük legyen a jobb munkalehetőség megszerzésére. Szeretném őket segíteni abban, hogy felelősségteljes szülőkké váljanak.

3.3.2. Interjú olyan nem cigány szülőkkel, akik cigány származású gyerekeket fogadtak örökbe.

Szeretem volna jobban megerősíteni azt a nézőpontot, hogy a szülők támogatása nagyon fontos szerepet játszik a roma diákok tanulásában. Felkerestem olyan szülőket, akik nem cigány származásúak, de még is roma gyerekeket fogadtak örökbe. A megkérdezett szülők közül, mind felsőfokú végzettséggel rendelkeznek, többnyire pedagógusok, de vannak köztük orvosok és jogászok is. Számomra Ági néni interjúja volt a legmeghatóbb, ezért az ő elmondását foglalom össze.

Az alábbiakban Ági néni interjújának alapján készült összefoglalót olvashatjuk, amely a roma származású gyermekek örökbefogadásának tapasztalatait és a szülők szerepét vizsgálja az oktatásban való előre jutásban.

Ági néni saját élményei az örökbefogadással kapcsolatban mélyen meghatározóak voltak. 20 éves korában tudta meg, hogy örökbefogadott, és szülei szeretetteljes, szigorú nevelése inspirálta arra, hogy ő maga is hasonló példát kövessen. Édesapja arra biztatta, hogy életének megfelelő pillanatában tegye meg ugyanezt, amit Ági néni ígéretéhez híven meg is valósított.

Az örökbefogadás folyamatának elején jelentős adminisztratív akadályokkal kellett szembenézniük. A hivatalok nem mindig mutattak megértést, és gáncsoskodások akadályozták az eljárást. Ennek ellenére a család erős egységet képviselt, ahol a

saját gyermekeik is szeretettel fogadták az új testvéreket. Időnként adódtak kisebb konfliktusok, de ezek gyorsan megoldódtak a családon belüli támogatás és kommunikáció által.

A gyermekek iskolai részvételét szigorú, de szeretetteljes rendszer biztosította. Ági néni naponta készített nekik uzsonnát, motiváló üzeneteket rajzolt a szalvétákra. A tanulás közös teendő volt, ahol a szülők aktívan közreműködtek a feladatok megoldásában. A gyerekeket különböző szabadidős tevékenységekbe is bevonták, hogy képességeiket fejlesszék. Ági néni hangsúlyozta, hogy az otthoni támogatás mellett fontos volt az iskolával való aktív kommunikáció, valamint az iskolai környezet támogatása is.

A roma kulturális identitás megőrzése nem különült el a családi élettől. A gyerekek természetesen éltek meg hagyományaikat, miközben harmonikusan alkalmazkodtak a család egészéhez. Az ápoltsági családi környezetben erős kohézió alakult ki, ahol minden problémát nyíltan meg lehetett beszélni.

Bár a család élete során ritkán szembesültek előítéletekkel, egy-egy helyzetre határozott és konstruktív választ adtak. Az egyik lányuk történetéből kiderült, hogy a kitartás és a családi támogatás még a diszkriminatív helyzetekben is lehetőséget biztosított a fejlődésre.

Ági néni szerint az, hogy a gyermekek továbbtanuljanak és sikereket érjenek el, legfőképpen a szeretetteljes és támogató családi környezeten múlt. Ez a modell biztos alapot nyújtott, amelyben minden gyermek megtalálhatta saját útját. Az interjú olyan üzenetet hordoz, amely a családi kohézió és a gyermekek fejlődésének szoros kapcsolatát hangsúlyozza, követendő példaként állítva azt a szülők elé.

Értékelés:

A hipotézis, miszerint „A cigány tanulók iskolai teljesítménye jelentősen javul, ha a szülők aktívan részt vesznek gyermekeik oktatásában és támogatják őket otthoni tanulásuk során.” teljesmértékben igazolódott.

Az elemzések kimutatták, hogy azok a diákok, akiknek szülei támogatják tanulásukat, lényegesen jobb eredményeket érnek el. A 27 diák, akinek a szülei aktív szerepet vállaltak a tanulás folyamatában, közül 25 fő átlagos tanulmányi eredménye négyes szint fölött volt. Ezzel szemben a szülői segítséget nélkülöző diákok jelentős hányada gyengén teljesít, és gyakran bukásra áll, különösen a kulcsfontosságú tárgyak, például a magyar nyelv és a matematika esetében.

A kutatás azt is kimutatta, hogy az aktív szülői jelenlét pozitívan hat a tanulók magatartására. Azoknál a tanulóknál, ahol a szülők érdeklődést mutatnak gyermekeik iránt, jóval kevesebb viselkedési probléma fordul elő. A szülői háttér elemzése alapján kiderült, hogy az aktív támogatást nyújtó szülők többsége magasabb iskolai végzettséggel rendelkezik, ami hozzájárulhat ahhoz, hogy nagyobb értéket tulajdonítsanak a tanulásnak, és ezt a hozzáállást közvetítsék gyermekeik felé.

Az eredmények összességében alátámasztják, hogy a szülői támogatás alapvető fontosságú a tanulmányi sikerhez. Emellett jelentős hatással van a tanulók önbizalmára, motivációjára és általános iskolai előmenetelére, ami hosszú távon kedvezően befolyásolja társadalmi helyzetüket és életminőségüket is.

3.3.3. Második hipotézis vizsgálata

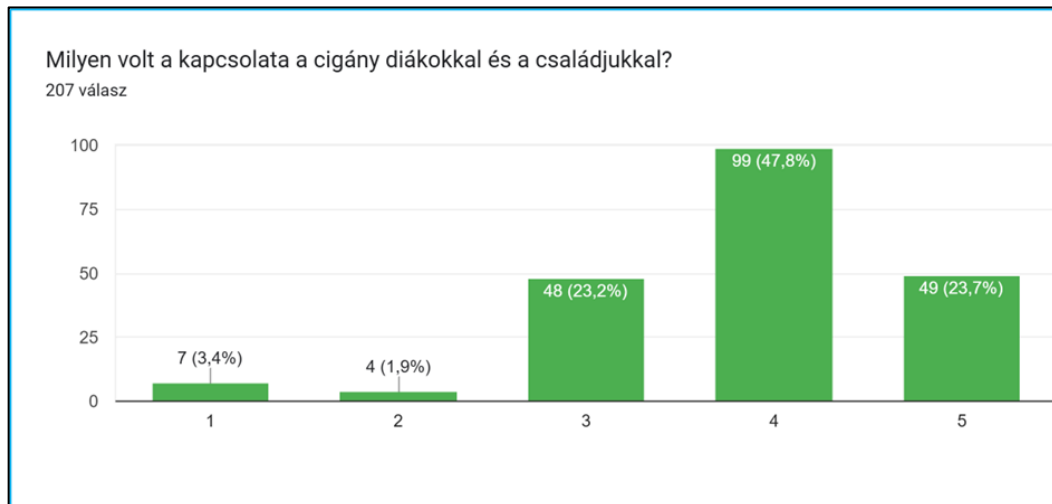
2. hipotézis: A cigány tanulók iskolai integrációja és közösségi beilleszkedése sikeresebb, ha a helyi közösség és iskolai környezet támogató és befogadó légkört biztosít számukra

Minta: 208 fő cigány tanulót oktató pedagógus.

A kérdőívet csak, olyan pedagógusok tölthették ki, akik már tanítottak cigány származású tanulókat.

5.ábra:

Pedagógusok és szülők kapcsolata (saját kérdőív)

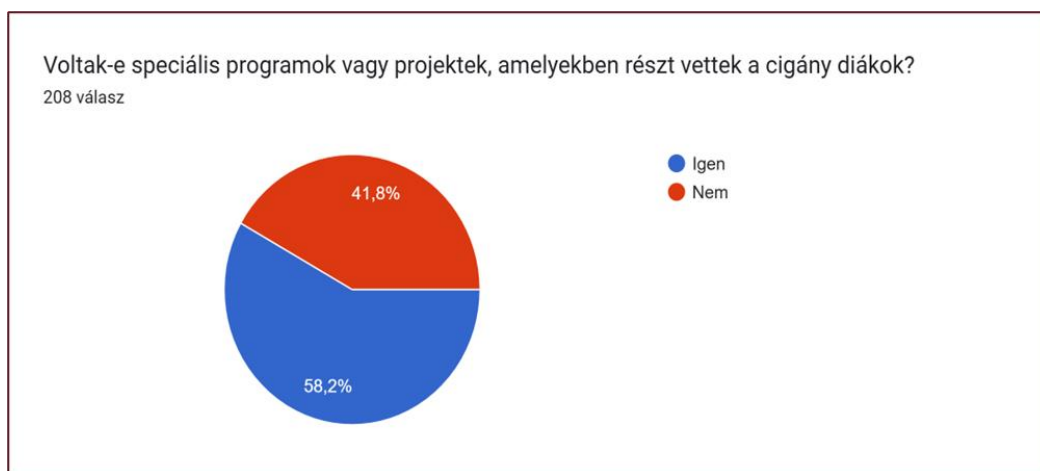
Meggyőződésem szerint elengedhetetlen a szülők és a pedagógusok közötti szoros kapcsolat, hisz a cigány családoknál alapvető az a szabály, hogy akit a szülei kedvelnek azt nekem is kedvelnem kell (Mód, 2022). Az ábrán (5. ábra) jól látható, hogy pedagógusoknak több mint a 70%-a jó vagy kiváló kapcsolata van cigány származású szülővel és diákokkal. Valószínű, hogy ezek a pedagógusok sikeresebbek is az oktatás terén.

Ahhoz, hogy megkedveltessük roma gyerekekkel azt, hogy szeressenek iskolába járni, kevés, hogy a szülő és a pedagógus között ne legyen konfliktus. Itt sokkal több módszert kell alkalmazni. Köztudott, hogy a cigány családoknál a szabálytudat és szabályfelállítás sokkal lazább, mint a nem cigány családoknál. Sokuknál nincs következmény akár egy rossz jegy vagy magatartási viselkedés miatt. Ahhoz, hogy javuló tendenciát mutasson a cigány diákok átlaga és viselkedése hozzájuk igazodó programokat kell szervezni. Egy helyi matematika tanár szerint, a tanulóknak

mindig aktuális példát hozz, így könnyebben megértik a matematika világát. J. Angéla tanárnő örömmel mesélte, hogy a cigány származású gyerekeket csak játékpénzzel tudta megtanítani az alapműveletekre, hisz nem értették a más jellegű példákat. Sikerült megkérdezni 208 fő pedagógust, hogy ők szoktak-e speciális programot vagy projektet szervezni, amibe a cigány tanulók is részt vesznek.

6.ábra:

Cigány diákoknak speciális program szervezése (saját kérdőív)

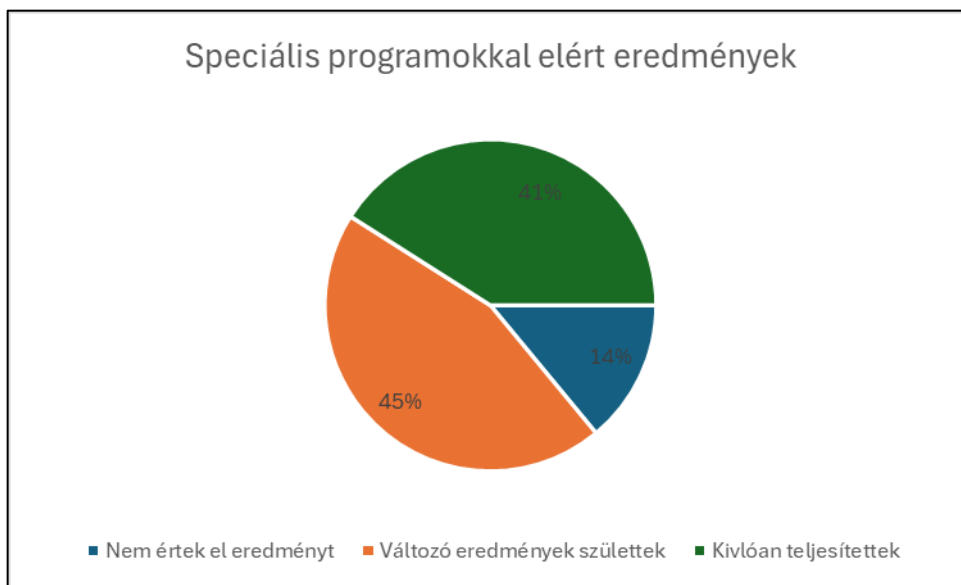

Az ország minden vármegyéjéből érkezett válasz. A 208 fő pedagógus közül több mint 40% Jász-Nagykun-Szolnok vármegye valamelyik intézményében tanít vagy tanított.

Jól látható az ábrán (6.ábra), hogy 58.2 % azaz 121 fő azt válaszolta, hogy ahol ő dolgozik ott szoktak lenni olyan speciális programok, amelyekben részt vesznek cigány diákok. A nemek válassza 87 fő, ami rengetegnek számít egy ilyen kutatásnál, hisz azt is feltételezhetem, hogy Magyarországon minimum 87 intézményben nincsenek olyan programok, amivel könnyebben elősegítenék a roma gyerekek beintegrálását. Azoktól a kérdőíves kitöltőktől, akik, igennel válaszoltak megkérdeztem, hogy milyen eredményeket értek el a roma tanulók.

7.ábra:

Speciális programok eredményei cigány tanulóknál (saját forrás)

A 121 fő igennel válaszolók közül csak 116 fő válaszolt erre a kérdésre. A kördiagram eredményei alapján (7.ábra) világosan látszik, hogy a speciális programok vegyes hatást gyakoroltak a diákokra. A válaszadók szerint (41%) kiváló eredményeket ért el, ami azt mutatja, hogy ezek a programok sok esetben jól működtek, és pozitív hatással voltak. Ugyanakkor a legnagyobb arányt, 45%-ot a változó eredmények csoportja képviseli, ami arra utal, hogy a programok hatékonysága nem mindenkinél egyforma. Ez azt jelezheti, hogy a módszerek nem minden tanuló igényeire és képességeire voltak megfelelően szabva. A pedagógusok tizennégy százaléka szerint a speciális programokkal nem érnek el eredményeket roma tanulók, ami arra hívja fel a figyelmet, hogy szükség lehet a programok újragondolására.

Kutatásom eredményessége érdekében mi is szerveztünk speciális programot a diákok és a szülők számára. Szerettük volna látni, hogy milyen hatása lehet egy jól megszervezett programnak. Nyári szezonban főzőversenyt hirdetünk a szülők számára Tiszabón, ahol jelenleg én is élek és dolgozok. A verseny iskola udvarán zajlott le, ahol az összes pedagógus részt vett. 11 nagy család mutathatta meg főzői

tehetségét. A pedagógus kollégákat megkértem arra, hogy beszéljenek szülőkkel főzés közben, és különösen térjenek ki a házi feladat elkészítésének fontosságára.

2.kép: Főzőverseny Tiszabőn (saját forrás)

Főzőverseny előtt, igazgatói engedéllyel megnéztük a Kréta napló rendszerben az elkészítettlen házi feladatok számát. Egy hónap elteltével újra megnéztük és összehasonlítottuk a két eredményt. Determinációs együttható értelmezése alapján kiszámoltuk, hogy a diákok házi feladat elkészítése 17,8 %-ban javult a program után. Ezzel is igazolva, hogy a különleges programok nagyban hozzájárulnak ahhoz, hogy az iskoláskorú cigány származású diákok könnyebben beilleszkednek az iskolákban és közösségekben. A fent látható képen (2.kép) két apuka készíti elő a főzőversenyhez szükséges hozzávalókat, illetve a verseny helyszíne is látható.

Értékelés:

A kutatás során gyűjtött adatok és az elvégzett elemzések azt mutatják, hogy a második hipotézis megerősítést nyert. Az eredmények rávilágítottak arra, hogy a cigány tanulók iskolai integrációja és közösségi beilleszkedése lényegesen sikeresebb, ha a helyi közösség és az iskolai környezet támogató és befogadó légkört teremt számukra. A válaszok alapján egyértelműen megfigyelhető, hogy azokban az intézményekben és közösségekben, ahol külön programokat és projekteket valósítottak meg a cigány tanulók támogatására, pozitívabb

eredmények születtek mind a tanulók iskolai teljesítménye, mind társas kapcsolataik terén.

A vizsgálat során a résztvevők többsége hangsúlyozta, hogy a befogadó közösségi hozzáállás és az érzékenyítő programok elősegítették a tanulók beilleszkedését. Ezek a kezdeményezések nemcsak a tanulmányi eredményeket befolyásolták kedvezően, hanem hozzájárultak a tanulók önbizalmának növekedéséhez és a közösséghez való tartozás érzésének megerősödéséhez. A támogató közeg jelenléte csökkentette a kirekesztettséget, és egyensúlyt teremtett a tanulók számára az iskolai és társas életükben.

A kutatás alapján világossá vált, hogy a támogató légkör megteremtése nemcsak az egyéni fejlődést segíti elő, hanem az iskolai közösség egészére pozitív hatással van. Az integráció sikere nagymértékben függ attól, hogy a helyi közösségek és az iskolák milyen mértékben képesek együttműködni és befogadó programokat kínálni. Az ilyen programok eredményeként a társadalmi különbségek csökkenthetők, a tanulók közötti egyenlőség pedig fokozatosan növelhető.

Összességében megállapítható, hogy a kutatás alátámasztotta a hipotézis helytállóságát. Az eredmények egyértelműen bizonyítják, hogy a cigány tanulók fejlődése szempontjából kulcsfontosságú a közösség támogató attitűdje és az iskolai környezet által nyújtott lehetőségek.

Ezek együttesen képesek biztosítani a tanulók számára azt az érzelmi és gyakorlati háttérrel, amely elősegíti a sikeres iskolai pályafutást és a közösségbe való beilleszkedést.

3.3.4. Harmadik hipotézis vizsgálata

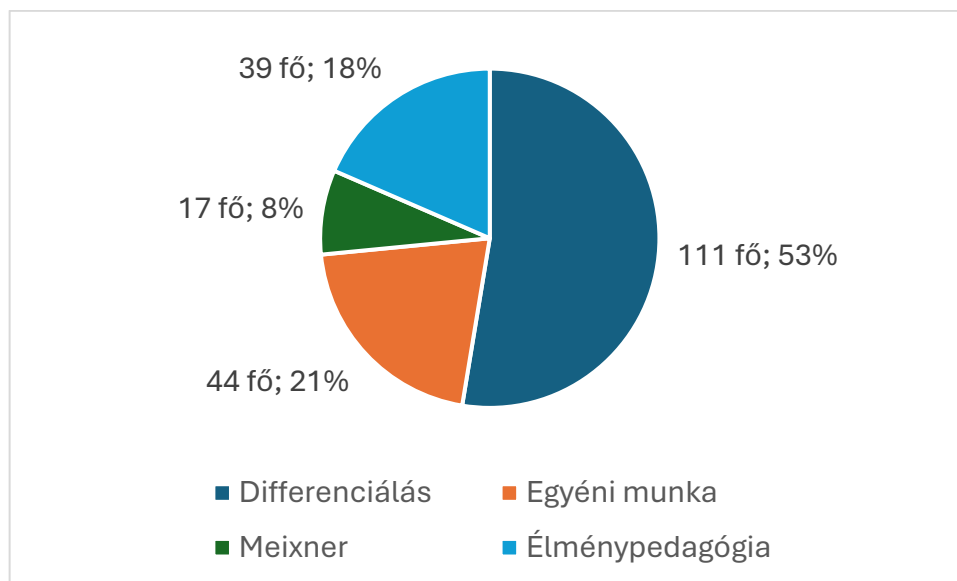
3. hipotézis: Feltételezem, hogy a cigány tanulók tanulási eredményei javulnak, ha az oktatási intézmények elismerik és integrálják a cigány kulturális identitást és értékeket a tantervbe és ehhez illeszkedő oktatási módszereket alkalmaznak.

Minta: 211 fő cigány tanulókat oktató pedagógus.

A pedagógusok a következő oktatási módszereket alkalmazták a cigány tanulók esetében, figyelembe véve a cigány kulturális identitást és értékeket: differenciálás, egyéni munka, Meixner, élménypedagógia. Az elért eredmények hatékonyságát egy három fokozatú skálán értékelték: nem hatékony, kicsit hatékony, hatékony.

8. ábra:

Oktatási módszerek megoszlása (saját forrás)

A 8. ábrán látható, hogy a pedagógusok 53%-a a differenciálást alkalmazza, 21%-a az egyéni munkát, 18%-a az élménypedagógiát, és mindössze csak 8%-a a Meixner módszert.

1. táblázat:

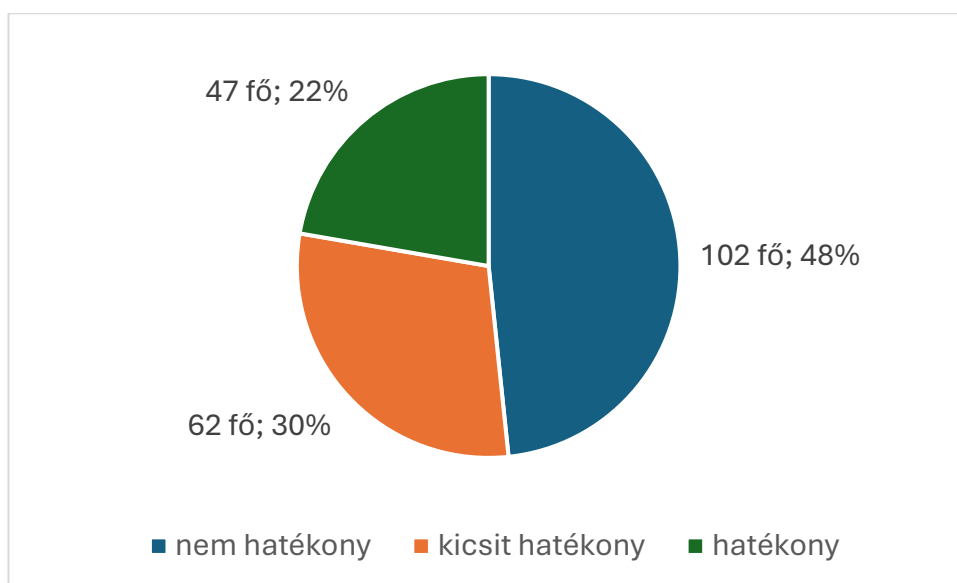
Oktatási módszerek és hatékonyságuk (saját forrás)

Oktatási módszerek	nem hatékony	kicsit hatékony	hatékony
Differenciálás	63%	21%	16%
Egyéni munka	32%	32%	36%
Meixner	47%	29%	24%
Élménypedagógia	26%	51%	23%

Az 1. táblázatban látható, hogy leghatékonyabb módszernek az egyéni munka (36%) bizonyult. Azonban, ha a „kicsit hatékony” és a „hatékony” kategóriákat együtt nézzük, akkor az élménypedagógia (74%) a legeredményesebb. A differenciálás szerepelt a leggyengébben a pedagógusok véleménye szerint.

9. ábra:

Az oktatási módszerek hatékonysága a tanulási eredményekre (saját forrás)

Az oktatási módszerek 22%-nál hatékonyak, 30%-nál kicsit hatékonyak voltak (9. ábra).

Összességében 52% valamilyen szinten hatékornak bizonyult. De még mindig nagyon sok (48%) esetben nem hatékony az oktatási módszer. Az oktatási módszerek és annak eredményei között gyenge korreláció ($r=0,214$) figyelhető meg, azaz az elért eredmények kismértékben függenek az alkalmazott oktatási módszertől.

2.táblázat:

Változtatási javaslatok a roma tanulók beilleszkedésére, eredményeik javulására

Mit gondol, milyen változtatásokra lenne szükség a köznevelési rendszerben, hogy eredményesebb legyen a roma gyermekek, tanulók beilleszkedése?	
egyéni fejlesztés	2%
felzárkóztatás	7%
hagyományaik elfogadása	10%
integráció	9%
képzett, elhivatott pedagógusok	4%
kiscsoportos differenciálás	2%
roma származású pedagógusok	3%
rugalmas tananyag	6%
speciális módszerek	10%
szülők értékrendjének átformálása	21%
tanulói értékrend átformálása	5%
tehetséggondozás	2%
nem tudom	19%

A 2. táblázatban láthatóak a pedagógusok javaslatai a roma tanulók beilleszkedésére és javulására. A legtöbbben a szülők értékrendjének átformálásában látják ennek eredményességét.

Értékelés:

A hipotézis, miszerint „a cigány tanulók tanulási eredményei javulnak, ha az oktatási intézmények elismerik és integrálják a cigány kulturális identitást és értékeket a tantervbe és ehhez illeszkedő oktatási módszereket alkalmaznak” alapvetően igazolódott. 52%-ban hatékonyak voltak az alkalmazott oktatási módszerek, a cigány tanulók tanulási eredményei javultak.

A kutatás során kapott adatok egyértelműen alátámasztják, hogy a harmadik hipotézis helytálló.

A pedagógusok által alkalmazott módszerek, amelyek figyelembe veszik a cigány kulturális identitást és értékeket, pozitív hatást gyakoroltak a tanulók eredményeire. Különösen az egyéni munka és az élménypedagógia bizonyult hatékonynak. Az egyéni munka esetében a válaszadók 36%-a szerint a módszer kifejezetten eredményes volt, míg az élménypedagógia „kicsit hatékony” és „hatékony” kategóriában összesen 74%-os eredményt ért el. Ez a két módszer jól tükrözi, hogy a tanulókra szabott, személyes élményeket nyújtó oktatás segíti leginkább a fejlődésüket.

Ezzel szemben a leggyakrabban alkalmazott differenciálás kevésbé volt sikeres, annak ellenére, hogy a pedagógusok 53%-a ezt használta. Ez arra utalhat, hogy a differenciálás nem mindig veszi kellően figyelembe a tanulók egyéni szükségleteit és kulturális sajátosságait, vagy alkalmazása nem elég célzott a roma tanulók körében.

Az adatok elemzése alapján az is látható, hogy az oktatási módszerek és a tanulási eredmények közötti kapcsolat nem erős, amit a gyenge korreláció ($r=0,214$) is alátámaszt. Ez arra hívja fel a figyelmet, hogy a tanulási eredményekre nemcsak az alkalmazott módszerek hatnak, hanem számos más tényező, például a tanulók családi háttere, szociális környezete és a pedagógusok elhivatottsága is.

A pedagógusok javaslatai szintén megerősítik ezt. A válaszadók többsége (21%) a szülők értékrendjének megváltoztatásában látja a tanulók eredményességének javítási lehetőségét. Emellett fontosnak tartják a speciális módszerek alkalmazását (10%), a cigány hagyományok elfogadását (10%), valamint a rugalmas tananyag és az integráció szerepét. Ezek a válaszok azt mutatják, hogy a tanulók eredményessége nem kizárólag az iskolai környezettől függ, hanem attól is, hogy a tágabb közösség, különösen a családok, milyen szerepet játszanak ebben a folyamatban.

Összegzésként elmondható, hogy az oktatási intézmények számára kulcsfontosságú, hogy elismerjék a cigány kulturális értékeket, és ezeket integrálják

a tantervbe. Az eredmények azt sugallják, hogy a rugalmas, tanulóközpontú megközelítés, amely figyelembe veszi a tanulók identitását és igényeit, nemcsak a tanulmányi eredményeket javíthatja, hanem a tanulók önbizalmát és közösséghez való tartozásának érzését is erősítheti. Ez egyúttal hozzájárulhat a társadalmi kohézió fokozásához és a cigány tanulók jövőbeli lehetőségeinek bővítéséhez.

3.4. Interjú Dr. Orsós Zsuzsannával

Az interjú Dr. Orsós Zsuzsanna személyes és szakmai tapasztalatait járja körbe, különös tekintettel roma származására és az oktatás terén szerzett tapasztalataira. A beszélgetés során számos fontos téma került előtérbe:

Dr. Orsós Zsuzsanna a Pécsi Tudományegyetemen szerzett egyetemi diplomát, majd ugyanitt szerezte meg a PhD fokozatát. Az interjúban kiemelte, hogy gyermekkorában szerény körülmények között élt, de sosem szenvedtek hiányt alapvető szükségleteikben. Szülei ugyan nem erőltették a tanulást, de semmi akadályt nem gördítettek elé, így már fiatalon felismerte a tanulás fontosságát.

Az általános iskolában pozitív tapasztalatok érték, és egy tanárnője különösen nagy hatással volt rá igazságosságával és szakmai felkészültségével. Ezzel szemben az egyik tanár előítéllettel viszonyult hozzá, és szakmunkásképző iskolát ajánlott neki gimnázium helyett. Ezt Dr. Zsuzsanna felháborítónak találta, de inkább motivációként használta, hogy bizonyítsa képességeit.

A középiskolai kollégiumi élet különösen nagy hatással volt rá, mivel távol volt családjától, de ez az időszak segítette személyes és társas fejlődését. Egyik legfontosabb értékének tartja, hogy kitartó munkájával olyan életet tudott biztosítani kislányának, amelyben már nem érzékeli a hátrányos helyzet nehézségeit.

Szubjektív véleményem szerint, Dr. Zsuzsanna története példaértékű és tanulságos. A saját élettapasztalatain keresztül megmutatta, hogy a származásból vagy a

hátrányos helyzetből adódó akadályokat kitartással és tudatossággal le lehet küzdeni. Inspiráló, hogy a negatív tapasztalatokat erőforrásként használta, és sikerült nemcsak saját életét, hanem gyermeke jövőjét is alapjaiban jobbra tenni.

Ez a történet erősítheti a fiatal roma diákok önbizalmát, hogy merjenek nagyot álmodni.

3.5."Szülő, Gyermeke, Pedagógus: Egy Csapat"

A program célja az volt, hogy a szülők, pedagógusok és diákok közötti bizalom és együttműködés javuljon, különös figyelmet fordítva a hátrányos helyzetű cigány családokra. A tapasztalatok azt mutatták, hogy sok szülő különösen a cigány származásúak a pedagógusokat inkább ellenségként, nem pedig támogatóként vagy partnerként érzékelték. Ez a helyzet akadályozta a gyermekek fejlődését, valamint a tanárok és szülők közös céljainak elérését.

Az innováció első lépése egy sportnap szervezése volt, amelyet egy szélesebb körű terv részeként valósítottunk meg. A sportnap közösségi élményeket nyújtott, és lehetőséget adott a résztvevőknek arra, hogy kötetlenebb formában, előítéletektől mentesen kapcsolódjanak egymáshoz.

A sportnap során a szülők, pedagógusok és diákok olyan oldalról ismerhették meg egymást, amit a hétköznapi oktatási keretek között nem valósulhatna meg. A közös játékok és csapatfeladatok oldották a feszültségeket, és olyan helyzetek teremthetők, ahol a pedagógusok segítő szándéka közvetlenül érzékelhetővé vált.

Cigány családok nagy része megértette, hogy a tanárok nem azért „szólnak bele” a gyermekek életébe, mert felsőbbrendűnek érzik magukat, hanem mert ténylegesen a gyermek érdekeit tartják szem előtt. Ezzel párhuzamosan a pedagógusok is közelebb kerültek a szülőkhöz, és jobban megértették azokat a kihívásokat, amelyekkel a családok nap, mint nap szembesülnek.

A közös sporttevékenységek lehetőséget teremtettek arra is, hogy a szülők és gyerekek együttműködjenek, és egymásra figyeljenek. Ez különösen fontos volt azokban az esetekben, ahol a családi kapcsolatok már megterheltek voltak.

A résztvevők nagy része pozitívan értékelte a programot, sokan jelezték, hogy szívesen vennének részt hasonló eseményeken a jövőben. A közösségi hangulat erősítette az összetartozás érzését, amely hosszú távon is hozzájárulhat az oktatási környezet javulásához.

Változások és kihívások:

- **Pozitív változások:**

- A résztvevők nyitottabbak lettek egymás iránt.
- A cigány szülők kevésbé tekintették a pedagógusokat „ellenfélnek.”
- Növekedett az iskolai programok iránti érdeklődés és részvételi hajlandóság.

- **Negatívumok és kihívások:**

- Nem minden szülő tudott részt venni a programban (időhiány, megoldatlan konfliktus), ami miatt néhányan kimaradtak az élményekből.
- Bár a program enyhítette az előítéleteket, azok teljes felszámolása hosszabb időt és további eseményeket igényel.

Személy szerint úgy vélem, hogy a sportnap bár egyszerű ötletnek tűnik, rendkívül hatásos eszköz volt az emberi kapcsolatok építésében. Az oldott légkör és a közös célok eléréséért folytatott játékos küzdelem természetesen kovácsolta össze a résztvevőket. Külön öröm volt látni, ahogy a gyerekek, szülők és tanárok egymásra mosolyogtak, és elindult egy pozitív kommunikáció.

Ugyanakkor fontosnak tartom, hogy a jövőben még több szülőt érjünk el, különösen azokat, akik nehezebben kapcsolódnak be az iskolai eseményekbe. A program folytatásához hosszabb távú tervezés, valamint további források bevonása szükséges.

Összegzés

A „Kapcsolaterősítő közösségi programterv” bizonyította, hogy a közös élmények ereje áttörheti a falakat a pedagógusok és szülők között. Bár voltak kihívások, az eredmények egyértelműen alátámasztják, hogy a program folytatásának van létjogosultsága. Ha képesek vagyunk építeni az első tapasztalatokra, akkor ez az innováció valódi változást hozhat az iskolai közösségek életében.

3.6. Interjú nevelőotthonban nevelkedett diákokkal

Az interjú során kilenc nevelőotthonban nevelkedett diákkal beszélgettem, akik különböző életkorúak és háttértörténetűek voltak. A beszélgetések célja az volt, hogy megértssem, milyen hatással van a szülői jelenlét, illetve annak hiánya, a gyermek tanulási motivációjára, eredményeire és jövőképeire.

A legtöbb diák egyetértett abban, hogy a szülők szerepe nagyon fontos lenne a tanulásban, ám az ő helyzetükben ez gyakran nem adatott meg. Elmondás szerint, hiányolták a szülői bátorítást és támogatást, amikor tanulási nehézségekkel szembesültek. Ádám úgy fogalmazott:

"Nem az a baj, hogy nem tudtak segíteni a leckében, hanem az, hogy nem volt ott senki, aki azt mondja: próbáld meg újra, menni fog."

Többen hangsúlyozták, hogy a szülői jelenlét nem csupán a tanulási teljesítmény miatt fontos, hanem azért is, mert egyfajta érzelmi biztonságot nyújt. Akiknek nem volt kapcsolatuk a szüleikkel, úgy érezték, hogy a nevelőik, tanáraik vagy társaik igyekeztek pótolni ezt a hiányt, de a „családi háttér” hiánya mindig egyfajta ürességet hagyott bennük.

Az ottlétem alatt kiderült, hogy a tanulási motivációt nagyrészt a nevelőik vagy tanáraik határozták meg. Sok diák számára az iskola egyfajta menekülési lehetőséget jelentett, ahol saját jövőjükért dolgozhattak. Egy lány például elmondta, hogy minden egyes tanulással töltött óra arra emlékeztette, hogy más életet építhet magának, mint amiben felnőtt, ugyanakkor a diákok említették, hogy a szülők

hiánya miatt gyakran megkérdőjelezték saját értéküket és képességeiket, ami akadályozta őket abban, hogy hosszú távú célokat tűzzenek ki.

Kristóf mondatával élve:

"Nehéz elhinni, hogy bármire képes vagy, ha azok az emberek, akiknek elsőként kellett volna hinniük benned, eltűntek az életedből."

Az interjúk levezetése számomra is kihívást jelentett. Egy ilyen téma érzelmileg megterhelő, hiszen a diákok életében olyan fájdalmas hiányok és traumák vannak jelen, amelyekkel szembesülni nem egyszerű. A beszélgetések alatt igyekeztem megértő és empatikus lenni, ugyanakkor éreztem, hogy egy kívülálló szerepéből próbálom megérteni az ő világukat.

Az egyik legmegrázóbb pillanat az volt, amikor egy fiú, aki nagyon csendes volt az elején, egyszer csak elkezdett sírni. Elmondta, hogy ő mindig reménykedett abban, hogy a szülei egyszer visszatérnek, de ahogy teltek az évek, rájött, hogy ezt nem szabad várnia. Ez a beismerés mélyen megérintett, és még napokkal később is erre gondoltam.

Ezek a beszélgetések rávilágítottak arra, hogy mennyire fontos a szülők szerepe egy gyermek életében, nemcsak érzelmi, hanem tanulmányi szempontból is. Az is egyértelművé vált, hogy a szülők hiányát nem lehet teljesen pótolni, de a nevelők, tanárok és a közösség jelentős támogató szerepet tölthetnek be.

Ugyanakkor ez az interjú rávilágított arra, hogy a diákok rendkívül erősek és kitartóak. Bár a múltjuk sokszor nehézségekkel teli, képesek új utakat keresni és dolgozni egy jobb jövőért. Ez számomra is inspiráló volt, és megerősített abban, hogy érdemes segíteni és támogatni őket, akár a legkisebb dolgokban is.

Összefoglalva az interjúk tanulsága az, hogy a szülői szerep hiánya nemcsak a tanulási eredményeket, hanem az önértékelést és a jövőkép kialakítását is jelentősen befolyásolja. Az ilyen helyzetben lévő diákoknak sokkal több támogatásra és megerősítésre van szükségük, hogy elhiggyék: a nehézségek ellenére is képesek sikeres életet élni.

4. Összefoglalás

A kutatás célja az volt, hogy feltárja a család és a környezet szerepét a cigány tanulók oktatásában és nevelésében, különös tekintettel arra, hogy ezek a tényezők miként befolyásolják a tanulási motivációt, az iskolai teljesítményt és a társadalmi integrációt. A kutatás alapját az a megfigyelés képezte, hogy a hátrányos helyzetű közösségekben a gyermekek oktatási esélyei gyakran a szülői háttér és az iskolai környezet támogatásától függenek.

A kutatás során különféle módszereket alkalmaztam, beleértve kérdőíves felméréseket és interjúkat, amelyeket cigány származású diákokkal, szülőkkel és pedagógusokkal készítettem. A kérdőívek az iskolai teljesítményre, a családi támogatás mértékére, valamint a szülők és pedagógusok közötti kommunikációra fókuszáltak. Az interjúk személyesebb jellegűek voltak, és lehetőséget adtak a résztvevők érzéseinek, tapasztalatainak és véleményeinek elmondására.

Az eredmények egyértelműen rámutattak arra, hogy a család szerepe meghatározó a roma tanulók életében. Az aktív szülői részvétel, például a házi feladatokban nyújtott segítség, a gyermek előrehaladásának követése vagy az iskolai eseményeken való részvétel, közvetlen hatással van a tanulmányi eredményekre. Azoknál a tanulóknál, akiknél a szülők támogató szerepet játszottak, magasabb tanulmányi átlagokat, kevesebb bukást és jobb viselkedést figyeltem meg.

Kutatásaim során meggyőződésémé vált, hogy a támogató közösségi környezet, különösen az iskolák és tanodák szerepe, elengedhetetlen a cigány tanulók sikeréhez. A speciális programok és a kulturális különbségek tiszteletben tartása segítette a tanulók beilleszkedését, növelte önbizalmukat, és erősítette a közösséghez való tartozás érzését.

Ugyanakkor a kutatás kihívásokra is rávilágított. A szülők többsége alacsony iskolai végzettséggel rendelkezik, ami gyakran akadályozta őket abban, hogy hatékonyan támogassák gyermekeiket. Az oktatási intézményekben alkalmazott módszerek között is jelentős eltérések mutatkoztak. Míg bizonyos pedagógiai megközelítések,

például az élménypedagógia és az egyéni munka eredményesnek bizonyultak, más módszerek, például a differenciálás, kevésbé volt hatékony.

A kutatás során világossá vált, hogy a cigány kulturális identitás elismerése és integrálása az oktatási folyamatokba kulcsfontosságú. Az ilyen jellegű megközelítések nemcsak a tanulmányi eredményeket javították, hanem hozzájárultak a tanulók pozitív önképének kialakításához és a közösséghez való kötődésük erősítéséhez.

Összegzés a hipotézisekről:

1. Hipotézis: *A cigány tanulók iskolai teljesítménye jelentősen javul, ha a szülők aktívan részt vesznek gyermekeik oktatásában és támogatják őket otthoni tanulásuk során.*

A kutatás megerősítette, hogy a szülői támogatás alapvető fontosságú a tanulmányi sikerhez. Azoknál a tanulóknál, akik szülői segítséget kaptak a tanuláshoz, az osztályzatok jelentősen jobbak voltak. A 121 megkérdezett diák közül mindössze 27-en számoltak be arról, hogy szüleik aktívan részt vesznek a tanulásukban. Ezeknek a tanulóknak a túlnyomó többsége (25 fő) négyes vagy annál jobb átlagot ért el, míg a szülői támogatás hiányában lévők közül sokan bukásra álltak. A szülői részvétel hiányának fő oka az alacsony iskolai végzettség, ami megnehezíti, hogy a szülők megértsék a tananyag tartalmát. Ez különösen a magyar nyelv és a matematika tárgyak esetében jelentett problémát, ahol a bukási arány kiemelkedően magas.

A megfigyelések során egyik fontos megállapítása az volt, hogy a szülők aktív részvétele nemcsak a tanulmányi eredményeket, hanem a tanulók viselkedését is pozitívan befolyásolta. Az aktívan részt vevő szülők gyermekeinél kevesebb magatartási probléma jelentkezett, és nagyobb volt a tanulás iránti motiváció.

2. Hipotézis: *A cigány tanulók iskolai integrációja és közösségi beilleszkedése sikeresebb, ha a helyi közösség és iskolai környezet támogató és befogadó légkört biztosít számukra.*

Az eredmények alátámasztották, hogy a támogató iskolai környezet elengedhetetlen a cigány tanulók integrációjához. Azok az iskolák, amelyek érzékenyítő programokat és közösségi eseményeket szerveztek, jelentősen javították a tanulók beilleszkedését. Például a kutatásban részt vevő pedagógusok több mint 58%-a számolt be arról, hogy iskolájukban speciális programokat valósítanak meg a cigány tanulók támogatására.

Ezek a programok nemcsak a tanulók tanulmányi eredményeire, hanem a társas kapcsolatokra és az önbizalomra is pozitív hatással vannak. A tanulók jobban érezték magukat az iskolában, és kevésbé érezték kirekesztettnek magukat. Ugyanakkor a kutatás arra is rámutatott, hogy az ilyen programok hatékonysága intézményenként változó, és szükség lehet a módszerek finomhangolására.

3. Hipotézis: *A cigány tanulók tanulási eredményei javulnak, ha az oktatási intézmények elismerik és integrálják a cigány kulturális identitást és értékeket a tantervbe, és ehhez illeszkedő oktatási módszereket alkalmaznak.*

Az elemzések szerint az oktatási intézményekben alkalmazott kulturálisan érzékeny módszerek jelentős hatással vannak a tanulók eredményeire. Az egyéni munka és az élménypedagógia bizonyult a leghatékonyabbnak, mivel ezek a módszerek lehetővé tették, hogy a tanulók saját tempójukban dolgozzanak, és személyes tapasztalatokat szerezzenek.

Az ilyen megközelítések segítettek a tanulóknak abban, hogy pozitív önképet alakítsanak ki, és értéként tekintsenek a saját kulturális gyökereikre.

Ez nemcsak a tanulmányi eredményeiket javította, hanem hozzájárult a közösségi kohézió erősítéséhez is.

Azonban a differenciálás, amely a pedagógusok által leggyakrabban alkalmazott módszer volt, kevésbé bizonyult hatékonynak. Ez azt mutatja, hogy az alkalmazott

módszerek nem minden esetben igazodnak a tanulók egyedi szükségleteihez és körülményeihez.

Jövőbeni tervek:

A tanulás értéke felbecsülhetetlen, különösen a roma tanulók életében, hiszen ez az eszköz lehetőséget ad arra, hogy kitörjenek a szegénységből, megvalósítsák álmaikat, és jobb jövőt építsenek maguknak és közösségüknek. Példaként szeretném megmutatni, hogy a kitartó munka és a tanulás milyen messzire vezethet. Hamarosan kézhez kapom a tanítói diplomámat, és ezzel olyan mintát szeretnék adni a fiataloknak, amely arra ösztönzi őket, hogy higgyenek önmagukban. Tudom, hogy sokuk számára nem könnyű az út, hiszen én is megküzdöttem a nehézségekkel. De minden akadály, amit legyőztem, erősebbé tett, és most már képes vagyok arra, hogy másokat is támogassak ezen az úton.

Az idei évben jelentkezni fogok biológia tanárszakra, hogy középiskolai óraadó tanárként még több diáknak adhassak át tudást és motivációt. A biológia iránti szenvedélyem mellett fontosnak tartom, hogy a tanulók lássák, hogy az életüket saját kezükkel formálhatják, és a tanulás az egyik legfontosabb eszköz ehhez.

Célom, hogy a tanítás ne csupán tudás átadása legyen, hanem inspiráció is, amely a roma közösség fiataljainak és más hátrányos helyzetű tanulóknak segít felismerni, hogy bárhol is indulnak, elérhetik a céljaikat. Hiszek abban, hogy a példám másokat is ösztönözhet arra, hogy merjenek nagyot álmodni, és dolgozzanak az álmaikért.

Ezen felül szeretném, ha a tanulás köré egy támogató közösséget tudnék építeni, ahol a diákok nemcsak tudást kapnak, hanem biztonságot, elfogadást és bátorítást is. Az oktatási rendszer lehetőséget ad arra, hogy életüket változtassunk meg, és én szeretnék ebben a változásban aktív szereplő lenni.

Irodalomjegyzék

2011. évi CXCV. törvény az oktatásról, 1. § (1) bekezdés

Buda Béla: A közvetlen emberi az iskolában: Az iskolai integráció új útjai.

Danis Ildikó, Tóth Ildikó: Válogatott fejlődépszichológiai tanulmányok, ELTE, 2024 (https://www.eltereader.hu/media/2024/06/Toth-Danis_Valogatott-fejl.pszich.-tanulmanyok.pdf)

Durst Judit: *Romák és iskolák: oktatás és társadalmi mobilitás* (Budapest: Gondolat Kiadó, 2005)

Erik H. Erikson: *Gyermekkor és társadalom*, magyar kiadás: Budapest-Osiris Kiadó, 2002.

Farkas Péter: A roma tanulók iskolai sikerességének és a roma kisebbség helyzetének javítását szolgáló eszközök és a Nemzeti Fejlesztési Terv, 2002 (<https://folyoiratok.oh.gov.hu/uj-pedagogiai-szemle/a-roma-tanulok-iskolai-sikersegének-es-a-roma-kisebbség-helyzetének-javítását>)

Fejes József Balázs: Roma tanulók motivációját befolyásoló tényezők, Szeged, 2005(https://real.mtak.hu/58991/1/EPA00011_iskolakultura_2005_11_003-013.pdf)

Karsai Ervin: Cigányokról dióhéjban, Szeged, 1995.

Kertesi Gábor és Kézdi Gábor: A roma és nem roma fiatalok középiskolai továbbtanulása Első eredmények a TÁRKI–Educatio Életpálya-felmérése alapján, 2010 (https://www.tarki.hu/sites/default/files/2020-10/17_Kertesi_Kezdi.pdf)

Központi Statisztikai Hivatal: Hátrányos helyzetű és halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek – Fenntartható fejlődési célok (ksh.hu) (2024.10.05)

Margitics Ferenc: A személyiség fejlődése, Debrecen, 2011.

Minyin Gabriella: Ki vagyok én? 13-16 éves serdülők felmérése, 2010
Prohászka Lajos: Az oktatás elmélete, Budapest, 1937. 16.o.

Somlai Péter: *Szociológia és családkutatás*. Budapest Gondolat Kiadó, 2007.

Tamás Pál: *Környezettan alapjai*. Budapest Typotex Kiadó, 2003.

Zrinszky László: *A nevelés elmélete*. Budapest Nemzeti Tankönyvkiadó, 1996.

Melléklet 1.

Pedagógusnak szóló kérdőív kérdései:

1. Oktatott-e már cigány tanulót pedagógusi pályafutása során?
2. Hány éven keresztül és milyen korosztályokat?
3. Milyen oktatási módszereket alkalmazott a cigány diákok tanításában?
4. Voltak-e speciális programok vagy projektek, amelyekben részt vettek a cigány diákok?
5. Milyen eredményeket értek el ezekkel?
6. Milyen kihívásokkal szembesült a cigány diákok nevelése-oktatása során?
7. Milyen volt a kapcsolata a cigány diákokkal és a családjukkal?
8. Volt-e olyan konkrét példa vagy történet, amikor különösen büszke volt egy cigány diák teljesítményére?
9. Mit gondol, milyen változtatásokra lenne szükség a köznevelési rendszerben, hogy eredményesebb legyen a roma gyermekek, tanulók beilleszkedése?
10. Milyen javaslatokat tenne a kezdő pedagógusoknak, akik cigány diákokat fognak tanítani?

Melléklet 2.

Szülőknek szóló kérdőív kérdései:

1. Hogyan motiválta a gyermekét az eredményesebb iskolai eredmények elérésére?
2. Tanultak-e közösen gyermekével? Ha igen, hogyan?
3. Milyen nehézségekkel szembesültek az iskolában?
4. Milyen akadályokkal találkozott Ön, mint szülő, a gyermeke oktatásának támogatása során?
5. Szembesült-e előítéletekkel vagy diszkriminációval az iskolában? Ha igen, hogyan kezelte ezeket a helyzeteket?
6. Milyen a kapcsolata volt az iskola pedagógusaival és az intézmény vezetőivel?

7. Mit gondol, hogyan változhatna az oktatási rendszer, hogy jobban támogassa a cigány tanulókat?
8. Milyen tanácsokat kapott más szülőktől vagy közösségi emberektől gyermeke oktatásával kapcsolatban?
9. Hogyan hatottak a gyermeke iskolai élményei a család többi tagjára?
10. Milyen értékeket tart fontosnak gyermek nevelése során?

Melléklet 3.

Dr. Orsós Zsuzsanna

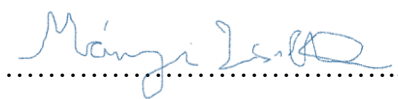
Forrás: Dr. Orsós Zsuzsána engedélyével. További felhasználás nem engedélyezett.

NYILATKOZAT

Kijelentem, hogy mesterséges intelligencia alkalmazást/programot (pl. képalkotó, szövegalkotó) nem használtam a dolgozat készítése során.

Jelen nyilatkozat aláírásával tudomásul veszem, hogy amennyiben bizonyítható, hogy a dolgozatot nem magam készítettem, illetve mesterséges intelligencia alkalmazás/program segítségével vettem igénybe vagy a dolgozattal kapcsolatban szerzői jogi jogsértés ténye merül fel, a Szekció megtagadja a dolgozat befogadását.

Dátum: 2025.01.15.

A handwritten signature in blue ink, reading 'Mányi Zsolt', is positioned above a horizontal dotted line.

Aláírás

MÁNYI ZSOLT

Név (olvashatóan)